

## KOKKUVÕTE

Eesti 18. sajandi köide

Oma magistritöö teoreetilise osa kirjutamisel olen toetunud vahetutele tähelepanekutele restaureerimisprotsessis oma töökohas Eesti Akadeemilises raamatukogus, arhiivimaterjalidele ja ajaloolaste ning raamatuteadlaste artiklitele. Eesti Kunstiakadeemia nahakunsti diplom on andnud mulle oskuse tuvastada köite struktuur - tema anatoomia. Töö raamatukogus on lisanud nii praktilisi teadmisi kui ka manuaalseid oskusi raamatu restaureerimisel. Läbi aegade on köitekunst arenenud koos trükikunstiga, igal ajal on oma stiil.

Magistritöö kirjalik osa jaguneb neljaks omavahel seotud peatükiks. Üheks osaks 18. sajandi eesti köitjatekogukonna kirjeldus. Teise osa moodustab paberi valmistamise ajalooline ülevaade, mis tutvustab ka paberikirjamist ning paberi kasutamist kaanematerjalina varasemal ajal. Kolmandasse ossa mahuvad 18. sajandi eesti raamatule kõige iseloomulikud köitelahendused. Neljas peatükk tutvustab lähemalt pärgamenti ja selle kasutamise võimalusi köitematerjalina.

Varasemalt on 18. sajandi raamatulugu puudutanud oma kirjutistes Fridrich Puksoo, Voldemar Miller ja Uno Liivaku. Tsensuuriolusid ja raamatukaubandust 18. sajandi Liivimaal on käsitlenud oma artiklites Liivi Aarma ja Tiiu Reimo. Köitealaseid lisateadmisi sain oma juhendaja Endel Valk-Falk'i köiteajalugu käsitlevatest artiklitest ning temaga konsulteerides. Peamisteks algallikateks olid Tallinna Linnaarhiivis asuvad käsikirjalised materjalid alates Revali raamatuköitjate tsunfti loomisest 1766. Nendeks on köitjate tsunfti meistriteraadat, kassa-, noorsellide- ja vanasellideraamat ning registreerimisraamat.

Peale kodumaiste kogudega tutvumist Eesti Akadeemilises Raamatukogus, Eesti Rahvusraamatukogus, Tartu Ülikooli Raamatukogus ja Eesti Ajaloomuuseumis otsisin Eestis köidetud raamatuid ka Stockholmi Kuninglikust Raamatukogust, Uppsala Ülikooli Raamatukogust ning Läti Akadeemilisest Raamatukogust. Palju abi oli osakonnajuhatajate ning konsultantide nõuannetest ja viidetest. Magistritöö kirjaliku osa toimetasid keeleliselt Sirje Lauring Vaska, Mare Luuk ja Tulvi Turo (ingl.k) Eesti Akadeemilisest Raamatukogust. Praktilise osa juures sain häid nõuandeid ja näpunäiteid Eesti Kunstiakadeemias ja Eesti Rahvusraamatukogus korraldatud köitmise õpikodadest, kus meistriteks olid Manne Dahlstedt, Lennart Mänd, Hans Peter Frölich ja Michel Frölich.

Oma magistritöö praktilises osas valmistasin kümnele 1997. aastal Eesti Piibliseltsi poolt kirjastatud eestikeelsele piiblile omanäolise köite, toetudes 18. sajandi eesti köitekogemusele. Avasin trükikoja köited ja õmblesin vihikud uuesti. Igal köitel lähtusin kümne käsu ühest käsust. Köiteobjektide struktuur toetab nii füüsiliselt kui visuaalselt raamatu sisu. Osa köitelahendusi tekkis eksperimenteerides, osa toetub ajaloolisele köitele. Mustvalge koloriidiga köidetel on eripäraselt kasutatud köitematerjale ja -stiile. On ka piibleid, kus uue ja vana köitestiili segunemine ning kasutatud

materjalid nõudsid erisugust lähenemist köitestruktuurile. Plastik, klaas ja metall materjalidena klassikalise köite kõrval, kus kaantematerjaliks on nahk või paber, on ebatavalised. Sobitasin need kümnele käsule toetudes ümber sisuploki. Taotluseks oli uute materjalide vägivallatu kasutamine ümberkõitmisel. Raamatu sisu on iidne, vorm mutanteerunud; sarnaselt uute vooludega religiooses keskkonnas, kus noored usundid on kasvanud vanadest. Kümme ümberkõidetud piiblit olid eksponeeritud näitusena Adamson-Ericu Muuseumis 18. - 31. oktoobrini 1999. aastal.

Pärgament kaanematerjalina lauluraamatu ümber ja sellel kujutatu dekoratsioon mõjub kaasaegset keskkonda ja köitetraditsioone silmas pidades vägagi jumalavallatuna. Dekoratiivne ülepakkumine tarberaamatul ja luksuslikus vormis teostatud köited viitavad hästisäilinud raamatute vähesele kasutamisele. Võib oletada, et heledatel pärgamentkaanelistel eksemplaridel olid lihtsamalt kõidetud teisikud, mida kasutati tavalistel jumalateenistustel ning ainult pidulikel kirikupühadel võeti rikkaliku ornamendiga laulikud kasutusele. Hea säilivuse tagavad köitesulgurid ja vutlar, mis kaitsevad raamatusisu nii mehaaniliste kui ka bioloogiliste kahjustuste eest. Kirjatud paberite kasutamine, mille dekoreerimisel viidi paberistruktuuri lisaliimistust või -värvi, muutis köitekonstruktsiooni tugevamaks. Seegi võib seletada lauluraamatute säilimise ligi 300 aasta jooksul.

Magistritöö on valminud Eesti Rahvuskultuuri Fondi, Eesti Kultuurkapitali, Eesti Akadeemilise Raamatukogu ning Eesti Kunstiakadeemia toetusel.

